

Стадник О.*

МОТИВАЦІЙНІ ЗАСАДИ АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

XXI століття дозволило людству стати свідком того, як природа створює умови для великої політики - унікальне явище. Глобальне потепління, про яке так багато писали і говорили, наближується настільки швидко в усіх сенсах, що спровокувало чи не найбільші політичні дебати останнього часу.

Арктика – унікальна природна зона. Арктичні пустелі, льодовики і багаторічномерзлі породи - все це, за прогнозами експертів, під впливом потепління почне танути вже до 2050 р., а то і раніше. У 2007 р. відбулося небувале скорочення зони зледеніння [1]. Такі процеси носять контрверсійний характер: це порушення природного балансу – з одного боку, і явне свідчення появи нових морських шляхів і доступу до ресурсів. Як джерелом цінних копалин Арктикою почали цікавитися на початку XXI століття [3]. Зараз достеменно відомо про наявність в Арктиці близько 90-100 млрд. тонн нафти (13% нерозвіданого світового резерву) і 84,5 трлн. кубометрів газу (30%) [2]. На сьогоднішній день окрім Росії та Саудівської Аравії немає більших постачальників подібних ресурсів. Така диспозиція робить справу яснішою.

До складу Європейського Союзу входить три країни з восьми членів Арктичної Ради (створеної в 1996 р. для захисту унікальної природи Арктики): Фінляндія, Данія і Швеція. Цікаво, що у травні 2008 р., коли була скликана перша міжнародна конференція п'ятьох приарктичних держав, з перерахованих країн була запрошена лише Данія - як та, що безпосередньо має вихід до арктичних кордонів. Разом із нею там були присутні представники Росії, Канади, Норвегії та США. Ці факти чітко показують межу інтересів політичних та економічних, які накладаються на інтереси екологічні.

Насправді, міжнародно-правовий статус Арктики остаточно не закріплений, і в цьому випереджувальний крок вирішила зробити Росія, яка намагається довести, що підводний хребет, який перетинає Арктику – це частина континентального шельфу Арктики. Титановий контейнер із російським прапором на 4-кілометровій глибині, встановлений 2007 року - найяскравіше тому підтвердження [10]. Але, якщо Росія іде прямим шляхом висловлення претензій на територію, то Європейський Союз, неодмінно маючи аналогічні амбіції в даному напрямі, демонструє клопотання іншого характеру.

У документах ЄС часто вживається поняття «європейські арктичні зони». Саме вони є пріоритетними у політиці Північного виміру ЄС [11]. Згідно із заявами Європейської комісії від 2008 р., ЄС прагне співпрацювати із усіма країнами, що мають вихід до арктичних територій з метою захисту регіону та його природи, збереження його ресурсів, а також встановлення запровадження колективного управління на основі Конвенції ООН про морське право [12]. Аналогічні пункти містилися у Комюніке Єврокомісії від листопада 2008 р. [5]. Таку позицію відстоював і Хав'єр Солана під час саміту ЄС у березні 2008 р. Тоді ЄС теж не відкидав можливих конфліктів із Росією на цьому тлі, але успішно мотивував свою позицію турботою по спільне управління унікальною територією. Власне, договір про спільне управління так і не був підписаний, і вже 2009 р. було вирішено, що наявних організацій і договорів цілком достатньо для управління Арктичним регіоном.

* магістр факультету політичних наук Чорноморського державного університету ім. П. Могили
Науковий керівник: к.іст.н. Тригуб О.П.

Таке миролюбиве рішення дає більше Росії, аніж Європі. По-перше, Росія має потужний льодокольний флот, по-друге, військову міць, застосування якої в разі необхідності не заперечує.

Питання щодо енергопостачання Європи останніми роками вирішувалося не завжди рівно. У вересні 2008 р. Європейський Союз зробив гучну заяву про те, що забезпечення Європи енергоресурсами за рахунок Близького Сходу і Каспійсько-Причорноморського регіону – це тимчасове явище, а в майбутньому ця проблема буде вирішена за рахунок Арктичного регіону. Це супроводжувалося активним лобіюванням ідеї про підписання Закону моря – екологічного договору по захисту Арктики. Подвійну мету ЄС фактично озвучила Європейський комісар із закордонних справ, Беніта Ферреро-Вальднер, заявляла, що «метою ЄС є забезпечення балансу між першочерговим завданням із збереження природи Арктики і потребою у стабільному забезпеченні енергоресурсами» [14]. Її ж підтримує і Комісар із морських питань ЄС Джо Борг, який робив заяви про те, що ЄС не може залишатися осторонь кліматичних процесів, які впливають і на природний стан речей, і формують нові умови політичного та економічного життя [8].

Член ЄС Данія, наприклад, активно захищає свої інтереси в Арктиці, стверджуючи, що хребет Ломоносова належить їй, а не Росії, тому що лежить безпосередньо поблизу Гренландії.

При такій позиції претензії Євросоюзу стають очевидними. До даної розстановки додається ще і ситуація з Ісландією. У 2009 р. саме ця країна головує у Раді міністрів Північних країн, не будучи при цьому членом ЄС. Але цього ж року активізувалася політика Євросоюзу щодо прискороженого вступу Ісландії (каталізована ще і фінансовою кризою). У Раді міністрів Ісландія просуває ідеї захисту навколишнього середовища і природи Арктики, в той час як у складі НАТО ця країна бере участь у складанні карт із поміткою вразливих точок Арктики, які можуть бути використані у політичних цілях. При вступі до ЄС Ісландія дала б ще один прямий вихід до політичного плацдарму Арктики.

Щоправда, реалізація амбіцій Європейського Союзу щодо Арктики не має короткострокової перспективи. По-перше, помітне танення льодовиків, яке б розсичило морські шляхи і дало доступ до ресурсів, відбувається поступово і дасть свої результати через кілька десятків років. По-друге, вести прямий конфлікт із Російською Федерацією для ЄС – не найкращий варіант. Показові міжнародні ситуації вже демонстрували, що антиросійську позицію Європа зайняти не наважується. І це цілком раціонально. Європейський Союз обережно заявляє, що «Росія має бути включена до пріоритетних напрямків європейської арктичної політики, і від цього виграють як ЄС, так і Росія» [7].

Цілком очевидно одне: доки Росія є постачальником природного газу для країн-членів Європейського Союзу, а енергетична незалежність ЄС на даному етапі - лише ідея, говорити про конфлікт не варто.

Література

1. Арктика: перспективы развития // Информационно-аналитический бюллетень «Российский вектор». – 2009. - №4 (31).
2. Германович Ч. Арктические шахматы // Национальная оборона. – 2009. - №9.
3. Янг О.Р. Высокие широты в начале третьего тысячелетия // Мировая энергетика. – 2009. - №7.
4. Call for co-ordinated EU policy on the Arctic. [Electronic Resource]. - Norden. Official cooperation in the Nordic region. 29 August, 2008: URL: http://www.norden.org/en/news-and-events/news/call-for-co-ordinated-eu-policy-on-the-arctic?set_language=en / Title from the screen.

5. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The European Union and the Arctic Region. Brussels, 20 November, 2008.
6. Doyle Alister. Arctic nations say no Cold War; military stirs. [Electronic Resource]. - Reuters. 21 June, 2009: URL: <http://www.reuters.com/article/environmentNews/idUSTRE55L00M20090622> / Title from the screen.
7. EU Arctic Policy without Russian dimension. [Electronic Resource]. - Barents Observer: URL: <http://www.barentsobserver.com/eu-arctic-policy-without-russian-dimension.4528509-16149.html> / Title from the screen.
8. EU shines spotlight on Arctic, targets new policy. [Electronic Resource]. - EU Business. 24 November, 2008: URL: <http://www.eubusiness.com/Environ/arctic-eu.01/> / Title from the screen.
9. EU urged to guard against Arctic resource rush. [Electronic Resource]. - WWF Official Website. 20 November, 2008: URL: http://www.panda.org/who_we_are/wwf_offices/norway/?uNewsID=150742
10. Hebbar M.N. Ice Station Putin and a Battle for Arctic. [Electronic Resource]. - Khaleej Times. 25 June 2009 // http://www.khaleejtimes.com/DisplayArticleNew.asp?section=opinion&xfile=data/opinion/2009/june/opinion_june122.xml / Title from the screen.
11. The Arctic merits the European Union's attention – first step towards an EU Arctic Policy. [Electronic Resource]. - European Union Press Release. 20 November, 2008: URL: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1750&format=HTML> / Title from the screen.
12. The EU and the Arctic region. Overview [Electronic Resource]. - European Commission Official Website: URL: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/arctic_overview_en.html / - Title from the screen.
13. The EU and the Arctic: exploring uncharted territory? [Electronic Resource]. - European Policy Centre: URL: <http://www.epc.eu/en/r.asp?TYP=ER&LV=293&see=y&t=2&PG=ER/EN/detail&l=&AI=859> / Title from the screen.
14. Traynor Ian. Europe takes first step towards 'Arctic policy' to protect energy security. [Electronic Resource]. - Guardian. 20 November, 2008: URL: <http://www.guardian.co.uk/environment/2008/nov/20/poles-arctic-europe> / Title from the screen.